

prvi »elektrificiran« samostan v KuK, pa bo treba še malce pobrskati po arhivih.

V imenu organizacijskega odbora se zahvaljujem Občini Škofja Loka, da se je odzvala pobudi, glavnemu sponzorju Elektro Gorenjski in Tovarni klobukov Šešir, dediču Krennerjeve suknarne, ter drugim, ki so nam (in nam še bodo) pomagali pri spominjanju na ta dogodek pred sto leti. Naj se zahvalim na koncu še Vipavski kleti, ki te dni tudi praznuje svojo stoletnico, ker nam je za prijetnejši del današnjega večera pripravila sto buteljk v sosednjem prostoru, kamor vas vabim po koncu na prijateljski klepet.

Hvala referentom za njihove prispevke, vam, članom Muzejskega društva v Škofji Loki in vam, cenjeni gostje, pa želim uspešen Blaznikov večer in prijeten zaključek dneva tu na gradu in nato spodaj ob novi razsvetljavi na Placu.

Alojzij Pavel Florjančič

Blaznikov večer je nadaljeval slovenski skladatelj Lado Jakša, ki je prav loškemu jubileju posvetil izvirno skladbo Fiat lux in jo tudi sam izvajal. Kako so v letu 1894 o loški razsvetljavi poročali v časopisih Slovenec, Slovenski narod in Novice, je v loškem narečju predstavil Janez Debeljak. Izvlečke je pripravila Jeja Jamar-Legat. Preko sto udeležencev posvetovanja je pozdravil z izbranimi besedami državni sekretar za energetiko Boris Sovič.

V osrednjem delu Blaznikovega večera so svoje prispevke predstavili: Janez Gašperšič, Mile Vozel, Drago Štefe, Matija Nadižar, Darko Koželj, Alojz Pavel Florjančič, Mateja Kavčič.

ŠKOFJA LOKA – MESTO S PRVO JAVNO RAZSVETLJAVO V SLOVENIJI

Dne 6. avgusta 1894 je bila v Škofji Loki ob veliki slovesnosti otvoritev prve javne razsvetljave na Slovenskem.

V tovarni sukna last podjetnika Aloisa Krennerja, je že v letu 1893 pričela obratovati elektrarna na istosmerni tok. Elektrarna je razpolagala s presežki električne energije, zato je g. Krenner ponudil loškim občinskim možem del proizvedene električne energije v odkup. Na srečo je imela mestna občina pametnega župana g. Sušnika in svetovalce, ki so pravilno ocenili prednosti električne razsvetljave.

Dne 5. aprila 1894 so sklenili pogodbo, s katero se je g. Krenner obvezal zgraditi omrežje javne razsvetljave, na katero bi bilo priključenih 40 žarnic po 16 NK (normal Kerzen – normalnih sveč). Pogodba je določala še obratovalne in plačilne pogoje in je po svoji racionalni vsebini lahko za zgled še danes.

V tem prispevku se bomo omejili predvsem na izgradnjo električnega omrežja oziroma na njegove tehnične značilnosti. Približno 2.230 m električne napeljave so zgradili v tiste čase rekordnem času – štirih mesecih. Izgradnja ni bila preprosta, saj je napeljava potekala po železnih konzolah, ki so bile pritrjene na hišnih pročeljih. Hiše v loških ulicah niso postavljene

v ravni črti, zato je veliko vogalov, ki jih je bilo treba obiti. Tudi nosilne konzole je bilo težko vgrajevati, ker so hiše večinoma iz kamena, takrat pa še niso poznali sodobnih vrtalnih strojev in drugega sodobnega orodja in so morali ročno vrtati luknje v kamen. Na nekaterih mestih so bile žice vpete tudi na strešna stojala. Zanimiva je tudi izbira tokovodnikov. Na sorazmerno kratkem omrežju je bilo vgrajenih kar deset vrst tokovodnikov s preseki 7, 15, 20, 25, 30, 40, 60, 80, 95 in 120 mm². Očitno takrat vodniki še niso bili normirani in so jih izdelovali po naročilu. Kot zanimivost naj povemo, da je danes v območju presekov do 120 mm² le tri vrste normiranih vodnikov za proste vode. Projektant je ravnal zelo racionalno, ko je preseke žic izbral na podlagi izračunane obremenitve, vendar pa mu ni ostala nobena rezerva za slučaj potrebe po povečanju obremenitve. To se je pokazalo kasneje pri dodatnem številu žarnic po drugi pogodbi – toda o tem kasneje.

Prostorsko je potekalo javno omrežje takole: iz elektrarne so bili speljani trije glavni vodi.

Prvi glavni vod je potekal po stavbi tovarne, na koncu tovarniške stavbe v smeri proti Lontrgu pa se je razcepil. Krajši odcep je bil speljan preko ceste tako, da je potekal po levi strani Lontrga in se je končal na Landanovi hiši (sedaj Semenarna).

Glavni vod je bil mnogo daljši in je potekal po desni strani Lontrga do gostilne pri Pustežu, kjer se je zopet razdelil. Odcep je bil speljan po današnjem Jegorovem predmestju in se je končal na hiši glavnika Bernika. Glavni vod pa je potekal naprej od Pusteža, po levi strani grabna do Pepetove gostilne (nasproti današnje občinske stavbe), kjer se je tudi končal.

Drugi glavni vod je potekal iz elektrarne, mimo Št. Jakobske cerkve do Homanove hiše. Na Homanovi hiši se je razcepil na dva dela. En del je potekal po pročelju hiš na levi strani Mestnega trga in se je končal pri znamenju nasproti današnje občinske stavbe. Drugi del pa je bil speljan po desni strani Mestnega trga in se je končal na današnji občinski stavbi.

Tretji glavni vod je potekal iz elektrarne čez Selško Soro, prek Lahovega mosta, mimo Lahove kovačije, do Balantove gostilne (sedaj avtobusna postaja), naprej čez Kapucinski most nazaj v mesto in po sedanji Blaževi ulici do Homanove hiše. Omeniti je treba še odcep, ki je omogočil razsvetljavo klanca mimo nunske cerkve.

Iz povedanega se vidi, da so bile že v prvi fazi gradnje omrežja javne razsvetljave osvetljene skoraj vse pomembne ulice v mestu.

Ostalo pa je še nekaj temnih območij, zato je občina sklenila z g. Krennerjem dne 26. 9. 1904 dodatno pogodbo za povečanje električne napeljave za dodatnih 14 žarnic po 16 normalnih sveč. Na novo so zgradili še 290 m napeljave, kar je omogočilo osvetlitev dela Kopališke ulice (od Pepeta do Firbarja), današnjega Cankarjevega trga in območja ob cesti, kjer stoji sedanja NAMA. Iz elektrarne pa je bil zgrajen oziroma okrepljen poseben vod na grad v dolžini ca. 230 m.

Od tehnične dokumentacije obstaja samo en načrt električnega omrežja, ki je brez datuma. Po podrobni proučitvi načrta sodimo, da je bil izdelan po sklenitvi druge pogodbe v letu 1904. Iz tega načrta se ponuja tudi sklep, da so prebivalci želeli električno razsvetljavo tudi v domove, zato je g. Krenner na svoje stroške obnovil oziroma okreplil z močnejšimi preseki vse glavne vode v skupni dolžini okrog 810 m in s tem omogočil prebivalcem mesta električno luč tudi v njihovih domovih, saj načrt predvideva 446

žarnic. S tem se je pričela tudi uporaba elektrike v gospodinjstvu in obrti, kar predstavlja povsem novo poglavje v uporabi električne energije.

P.S.: Že umrli strojnik Fojkar, ki je delal v elektrarni, je nekoč dejal: *»Najbolj se je razveselil javne razsvetljave mestni stražnik, ker se mu loški vagabundi niso več mogli skrivati po temnih kotih mesta.«*

Janez Gašperšič, Mile Vozel

RAZVOJ ELEKTROENERGETIKE NA GORENJSKEM – IZZIV ZA PRIHODNOST

Ob praznovanju tako pomembnega dogodka, kot ga pomeni 100-letnica prve javne električne razsvetljave na Slovenskem, ne bi smeli prezreti razvoja elektroenergetike in dolgoročnih napovedi porabe električne energije na Gorenjskem.

Gorenjska regija spada med energetske deficitarna območja Slovenije. Električna energija, proizvedena v javnih, industrijskih in zasebnih elektrarnah v regiji ne zadošča za pokrivanje potreb po električni energiji. Energetska pokritost znaša v povprečju 30 % potreb. Manjkajoči del je treba pripeljati iz ljubljanskega bazena po 400 kV daljnovodu iz Beričevega v Okroglo in po štirih 110 kV daljnovodih iz Kleč, ki tvorijo prenosno omrežje.

Osnovna naloga Elektro Gorenjske – javnega podjetja za distribucijo električne energije je, oskrbeti slehernega uporabnika na preskrbovalnem območju s kvalitetno električno energijo tako v sedanjem trenutku kot tudi v prihodnosti. Zato moramo poznati zahteve po električni energiji tudi za daljše obdobje.

Obravnavano območje leži v skrajnem severozahodnem delu Slovenije. Letna poraba električne energije znaša 679 GWh, kar predstavlja 10 % porabe slovenske distribucije, preračunana na prebivalca pa je približno enaka povprečju distribucije. Velik del območja je gorat in nenaseljen (ca. 40 %), to je območje Julijskih Alp, Karavank in zahodnega dela Kamniških Alp. Skladno z oblikovanostjo terena so obremenitve in s tem električno omrežje razporejeni v glavnem po dolinah Save Dolinke in Bohinjke ter ob pritokih Save: Poljanski in Selški Sori, Tržiški Bistrici in Kokri. Povprečna gostota naseljenosti prebivalstva Elektro Gorenjske je daleč največja med vsemi distribucijskimi podjetji v Sloveniji (za 38 % presega slovensko povprečje), še bolj pa odstopa od slovenskega povprečja poraba na enoto poseljene površine (za 43 %).

Napovedovanje prihodnosti je vedno povezano z določenim tveganjem, kar velja tudi za napovedovanje prihodnje porabe električne energije. V času gospodarske rasti so bile letne stopnje rasti okoli 6 %. Dolgoletni povprečni letni porast, ki je znašal 4,5 %, je zdrknil pod 2 %. Tako smo v letu 1993 dosegli porabo iz leta 1986. Zato so se pričele v drugi polovici 80-ih izdelovati nove globalne slovenske prognoze. Klasični ekstrapolacijski metodi se je pridružil scenarijski pristop hkratnega prognoziranja porabe vseh oblik končne energije, kjer je električna energija ena od končnih energij.